

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Приёмгъа алыу

Кемчиликлени кетериу жаны бла буйрукъла берилгендиге

Быйыл августда КъМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган Юрий Коковда приёмда 20 адам болганды. Аланы тарыгуулары бла тилеклери ишсизлик, жамаут эмда дин организацияланы ишлери, спортну, гитче эм орталыкъ предпринимательствону айныу халлары, промышленностьха инвестицияла келирча онгла къурау бла байламлы эдиле. КъМР-ни Правительствоосуна, жер-жерли самоуправленинны органдарына битеу айтылган жумушлары тамамлау, кёргозюлген кемчиликлени кетериу жаны бла мадарла этерге буюрулганды.

Жылны башындан бери тилеклерин, тарыгууларын, оюмларын айтыр ючюн, Юрий Коков бла 203 адам тюбешгенди.

КъМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурганны эмда Правительствоосуна пресс-службасы.

Машук-2014

Эллиге жууукъ проектибиз къыйматлыгъа саналгъандыла

2 бет

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Къачхынчылагъа болушлукъ этейик

Къабарты-Малкъар Республиканы хурметли жамауты!

Къабарты-Малкъар, къонакъ-байлыкны, жан аруутуну ёмюрледен бери келген терелерине кертичелей къалып, украинлы халкъны къыйынлыгына жарыйды, бушуу этеди, аланы жапсарыр ючюн, къолдан келгенни аямайды. Украинаны юг-восток жанындан урушдан бизни республикагъа къачып келгенле жашар жерле, ашар затла бла да жалчытылынгандыла. Алагъа бек керекли товарла алыргъа да болушлукъ этилгенди, школчула дерслеге заманында жюриоп башлагъандыла.

Болсада къачхынчылары кебюсю иш табыллыкъ регионлагъа, ол санда Приморьеге, Кузбассха эмда ишчиле, специалистле да керек болган, алагъа жарыкъ тюберик, хар не кереклерине да кез-къулакъ боллукъ башха жерлеге кечерге сиедиле. 1913 жылгъа жарашдырылган республикалы бюджетде ол ишлеге ахча салынмагъанды. Окъуу жылны башланганы, къшыны жууукълашып келгени уа бизни ашыкъдырадыла.

Аны бла байламлы Къабарты-Малкъарны жамауты битеу къырал, жамаут, коммерциялы организацияладан, предпринимательледен, КъМР-ни халкъын-

дан къачхынчылагъа болушууну «Малороссия» жандауурлукъ фонд къурагъа болушларын тилейди. Анга тюшген ахча жаланда къачхынчылары башха жерлеге кечерге себеплик этиуге къоратыллыкъды.

Биз кеслери къыйынлыкъ, бушуу да сынагъан тамата тёлуге айлангы да тилек этебиз: заманында этилинген себеплик кёлени ёломден къутхаргъанын жаш тёлуге арымай-талмай ангылатып тургувиз. Бу къыйын жумушну биз жаланда сизни болушлугуугъуз бла тамамлаулыкъбыз. Сёз 280 адамны къадарлары юслеринден барды.

Фонду юсюнден шартла:
Аты: «Украинадан къачханлагъа болушлукъ этиуну» «Малороссия» жандауурлукъ фонду

Къысха аты: «Малороссия» фонд

ИНН - 0725991447
КПП - 072501001

ОГРН - 1140700000627

Адрес: КъМР, Нальчик ш., Ленин пр. 53-чю ой.

Банк - Банк «Нальчик» ООО
Р/сч. - 407038101000000263
Кор.сч. - 3010181070000000741
БИК - 048327741

Фонду учредители Канунник Анатолій Данилович

Фонду директору Уяналаны Биязуркъаны жашы Владимир

ПАРЛАМЕНТ

Республикалы бюджетни файдаларына къошулукъду

Бу кюнледе КъМР-ни Парламентини президиуму жыйылыуу болганды. Ол законла чыгарыуу баш органы спикери Чеченланы Ануарны башчылыгы бла бардырылганды.

Жыйылыуу башланарны алында Дуния артий комитетни вице-президенти Аюес Бетуганов Парламентни Председатели биринчи орунбасары Руслан Жанимов шёндюгу обществону айныууна, миллетле аралы бирлиге, Россейде, тыш къыраллада да Кавказны

аты иги бла айтылырына уллу къыйын салгъаны ючюн «За честь и достоинство» диплом эмда орден бла сауғаланганын айтып, аланы анга бергенди.

Андан сора парламентарийле ишлерин башлагъандыла. Биринчи болуп «Къабарты-Малкъар Республиканы 2014 жылгъа эмда 2015, 2016 жылланы план кезиуне республикалы бюджетни юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законауа тюзетиуле кийириуну юсюнден» КъМР-ни законопроектин сюзгендиле. Аны аланы къарауларына КъМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган Юрий Коков бергенди.

Тюзетиуленни магъаналарын ангылата, Бюджет, налогла эмда финансла жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремуков аланы къоранчла жаны бла белгиленген борчну толтурур, федеральный бюджетден тюшген къайтарылмазлыкъ ахчаны ёлчегин билир, 2014 жылны 1-чи январына федеральный ахчадан къаллай бир къалганын туура этер ючюн кийирирге тюшгенин чертип айтханды. Алай бла республикалы бюджетни файдалары 815,8 миллион сомгъа кебейтидиле.

(Ахыры 2-чи бетдеи).

Людмила Гуласова бла сауғаланы келтиргенле.

Онбиржыллыкъ жашчыкъны сауғалары

2 бет

Билдирю

Ярмарка Абхазия майданга къайтады

Нальчик шахар округда Предпринимательлеге эм эл мюлкде ишлегенлеге болушлукъ этиу рынокну управлениасын айтханына кере, 6-чы бла 7-чи сентябрьде Абхазия майданда солуу кюнледе ярмарка боллукъду. Ол низамына кере ишлерикди.

УЯНАЛАНЫ Зарина.

Нальчик шахарны администрациясыны пресс-службасы.

Жазылыуу -2015

Хурметли окъуучула!

Биринчи сентябрьден башлап 2015 жылны биринчи жарымына жазылыуу кампания башланганды.

Сиз «Заман» газетте связны къайсы почта бёлюмюнде да жазылыргъа боллукъсуз. Бу магъаналы жумушну узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексибиз - 51532

Республикалы бюджетни фајдаларына кыошулукъду

(Ахыры. Аллы1-чи бетдеди).

Билим беруу эм илму жаны бла комитетни председатели Муаед Дадов коллегаларын КъМР-ни Парламентини РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведевге этген обращениясыны проекти бла шагъырэй этгенди. Анда сёз кыралны аз санлы халкъларыны бириккен тизмесине убукъланы кыошаргъа кереклисини юсюнден барады.

Парламентле аралы бирге ишлеуно чеклеринде жыйылууда РФ-ни субъектлерини законла чыгарыуно органларындан келген законодательный башламчылыкъланы бла чакъырыу сёзлени бир кыаууно сюзюлгенди. Депутатла «Россей Федерацияны Административ право бузукълукъланы юслеринден кодексине тюзетиуле кийириуну юсюнден» федеральный законну проекти кыабыл кёргенди. Аны Россей Федерацияны Федеральный Жыйылууну Къырал думасыны кыраууна Татарстан Республиканы Къырал совети бергенди. Анда жолда жоюруно жорукъларына бузукълукъ этуу бла жолну ортасында ызыкълан

дан тайгъанланы, машинагъа кеф болуп олтургъанланы эмда полицияны законлу излемине кыарамай, транспортну тохтатмай кетгенлени жууагъа тартыуно бютюн кючлендирирге керекди, деп айтылады.

Андан сора да, Север Осетия-Алания Республиканы Парламентини РФ-ни саулукъ сакълау министри Вероника Скворцовагъа башхаланы органлары салынган саусузланы дарманла бла жалчытууно, Карелия Республиканы Законодательный Жыйылууну РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведевге жаш юйюрге жашау журтла алыргъа неда ишлерге, аланы тутаргъа социальный ахча болушлукъ этууно жорукъларына тюзетиуле кийириуну юсюнден обращениялары да кыабыл кёрюлгенди.

Адыгяе Республиканы Къырал советини - Хасэни - РФ-ни Правительствосуну Председателине этилинген тилегине да президиум ыразылыгын билдиргенди. Анда сёз Россей Федерацияны субъектлерини битеулю билим берген организацияларында ишлеген педагогларына хакъларында

уллу башхалыкыны кетерир ючюн, битеулю билим берген организациялада ишлеген педагоглары айлыкъларыны орталыкълемчлерин тергеуно жорукъларын торлендирирге керек болгъаныны юсюнден барады.

Урунуу, социальный политика эмда саулукъ сакълау жаны бла комитетни председатели Сергей Карныш сабийлеге деп 2012-2017 жыллагъа жарашдырылган республикалы стратегиягъа кёре быйыл бек алгъа тамамланыллыкъл ишлени планы эмда РФ-ни Президентини «Ёксюз эмда киши кыарамай кыойгъан сабийлени кыоруулау жаны бла кырал политиканы жашауда бардырууно бир-бир мадарларыны юсюнден» указы кыалай толтурулгъанларыны юсюнден билдиргенди.

Бир бирге оюмларын айтхандан сора парламентариел КъМР-ни Парламентини генерал жыйылууну кезиунден алгъа чакъырыргъа оюлашхандыла. Аны бардырууно кюнун да тохташдыргъандыла - 11-чи сентябрь.

**КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.**

Эллиге жууукъ проектибиз кыыйматлыгъа саналгъандыла

Тюне КъМР-ни билим беруу, илму эм жаш тёллюно ишлери жаны бла министрине орунбасары Геккиланы Солтан, «Машук-2014» деген лагерге барып, грантла кыолу болуп кыайтхандыла бла тубешгенди.

Анда белгилангенди, Север Кавказны жаш адамларыны араларында бардырылган форумгъа Къабарты-Малкъардан быйыл 250 жаш адам кыатышхандыла. Аладан 225-сини проектилер кыоруулангандыла эмда 47-сини уа сайлангандыла. Хорлагъан проектилеге кёре тамамланыллыкъл жумушлагъа 8,3 миллион сом кыоратыллыкълды. Бизден дагъыда эки жамауат организациягъа эки миллион сомгъа грантла берилгенди.

Форумну кезиунде Къабарты-Малкъларны келечилери билим беруу, чыгармачылыкъл бла байламлы эмда оюн халда бардырылган 1500-ден аслам ише кыатышхандыла. Республиканы муниципал районларындан баргъан алты специалист а «Управление проектами, экспертиза и продвижение молодых проектов» деген билим беруу программагъа кёре

усталыкъларын ёсдюргенди.

Жаш тёллю лагерини кыоруулууна, билим беруу программаланы кыоштурууна да Россей Федерацияны регионланы айнытууно министри Игорь Слоняев, боксдан дунияны чемпиону Фёдор Емельяненко, спорт гимнастикадан тёрт олимпиада оюну чемпиону Алексей Немов, Россейни халкъл артисти Сергей Безруков да бийик багъа бергенди.

Бизни жаш адамларыбызны Россей Федерацияны Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведев бла тубешуилери да аланы эслеринде кыаллыкълды. Форумну ишине кыралны биринчи башчыларыны, спортда эмда культурада атлары айтылган адамларыбызны «Машукга» эс бургъанлары, ары баргъанлары бу иш магъаланы болгъанын кёргозеди, регионну жаш тёллюно социальный эм граждан тирилликге кёллендириди.

Геккиланы Солтан проектири хорлагъан жаш адамланы алгышлагъанды. Ала республикагъа хайылды болукъларына ышанганын билдиргенди. Жетишимле болдур-гъанланы араларында Согаланы Магомат, Курданланы Мырзабек, Къулийланы Таусо, Гуппойланы Тимур, Гузойланы Исмайл, Ана-

халаны Ислам, Улбашланы Джамила, Токъланы Аскер, Эбзеланы Темирлан, Мамайланы Кязим да бардыла.

- Бу жол ишлери сайланмагъан жаш адамла да кыолларын бошламазларын тилейме. Аланы проектилерине дагъыда бир кере кыараллыкълды эмда республикагъа хайырлы болгъанлагъа жол берилликди, - дегенди министрине орунбасары.

Андан сора ол жаш адамла «Машукда» кыалай тургъанларын, не затха бюсюрегелерини бла кыалгъанларын, азыкълары-суулары да не халда болгъанларын соргъанды. Улбашланы Джамила, Диана Проскуркова, Курданланы Мырзабек, дагъыда башхала уа быйыл не затны жаратмагъанларын юлгюле келтирип айтхандыла. Делегацияны башчылары Олег Болов, Байсыланы Темиржан да ол жаны бла келерини кёз кыарамларын туура этгенди.

Ахырында проектири хорлагъан жашла бла кызла Жаш тёллю федеральный агентство бла келишимлеге кыол салгандыла. Ала Москвагъа жиберилип, анда кыабыл этиликдиле эм сентябрь айда окъуна артха кыайтарыллыкълдыла.

**ХОЛАЛАНЫ Марзият.
СУРАТДА:** Улбашланы Джамиля.

Огъурпулукъ

Онбиржыллыкъл жашчыкълны саугълалары

Август айны экинчи жарымында Нальчикде «Спартак» стадионда гитче футболдан эришуле бардырылгандыла. Аланы «Милосердие» жандаурулукъл жамауат организация кыурагъан эди. Алагъа 2005-2006 жыллада туугъан жашчыкъл кыатышхандыла. Андан тюшген ахчагъа «Амрон прещ» эмда «Амрон меш» аппаратладан тёртюсю алынып, Дубкиде республикалы сабий клиника больницагъа берилгенди.

Жандаурулукъл организацияны башчысы Елена Фоницева билдиргенге кёре, бу огъурлу ишлени башламчысы онбиржыллыкъл Башийланы Тимурду. Ол Нальчикде 2-чи номерли лицейде 5-чи классны окъуучусу. Футбол ойнаргъа бек сюеди. Саусуз сабийлени юсюнден эшитгенинде уа, алагъа кыолундан келген болушлукълну этерге ашыкългъан-

тохтаса хайырланыладыла.

Ол айтхандыла кёре, алгын аллай саусулагъа, ёпкелерине жалгъан хауа ийип, алтыкъл кюнню багаргъа керек болгъан эсе, бу аппаратла бла эки кюнню ичинде сау этер онг барды. Андан сора да, алгынны аппаратла сабийни солуун тап халгъа келтиргенликге, башха жерине хата сала эдиле.

ды. Тентлерин жыйып, футбол ойнап, андан тюшген ахчагъа больницагъа керекли аппаратлары алыргъа сюегенин айтханды.

- Солууларын алалмай кыыйналгъан балачыкъллагъа керек болгъан ингаляторладан битеу больницада жаланды бири бар эди, - дегенди учрежденианы баш врач Людмила Гуладова. - Саусула уа кёп. Кюн сайын ары онеки-оноч кыычыкъл бла жашчыкъл тошедиле. Жандаурулукъл организацияны келечилери бизге артыкълда бек не зат керек болгъанын сорганларында, биз аллай аппаратланы тилегенбиз. Ала сабий, туууп, солуу алалмай

Людмила Михайловна Башийланы Тимургъа жюрек ыразылыгын билдиргенди, аны атасына бла анасына ыспас этгенди. «Тимурчала болгъан къадарда, жашау иги болуугъуна сёз да жокълду. Нюрлю сабийди ол», - дегенди.

Больницагъа багъуу аппаратла бла бирге саугъагъа эки футбол топ, Нальчикни «Спартак» командасыны белгиси бла бейсболкала эмда боюнлыкъл да берилгенди. Бу жандаурулукъл ише «Спартак» футбол команда да уллу юлюш кыошханын чертип айтыргъа тийишлиди.

**ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.**

Къармашыулукъл

Саулукъл сакълау учрежденияла кыышха хазырланадыла

Республиканы саулукъл сакълау учреждениялары келир кюз арты-кыш кезиуге 75 процентге хазырдыла. Аны бла байламлы ишлеге бююнюлюкге тогуз миллион сом кыоратылганды, деп билдиргенди КъМР-ни Саулукъл сакълау министрствосуну пресс-службасындан.

Элбрус районны ара больницасында, Нальчикде наркология диспансерде да ремонт ишле барадыла. Энци медицина жалчытуу арада эски агъач терезеле бла эшикле пластикден ишленген жагылагъа алышындырылгандыла. Дагъыда Атажукино,

Куба, Баксанёно эм Кишпек эллине амбулаторияларында стационар котельялары орнатуу вопросла да сюзюлдиле. Шёндю аланы проект-смета документациялары жарашдырыла турады.

Экинчи Чегемни амбулаториясында суу эмда канализация быргъыла толусунлай жагъырылгандыла. Бу ишни тамамлауа спонсорла да этгенди болушлукъл. Саулукъл сакълау учреждениялары келир кюз арты-кыш кезиуге хазырлау иш бююнюлюкде да бардырылгъанлай турады.

Бизни корр.

МИТИНГ

Бесланда жоюлгъанланы эсгергендиле

Исламей элде 4-чю номерли орта школда болгъан митинг-де окъуучула Бесланда уллу къыйынлыкка ёлгенлени эсге тюшюргендиле. «Битеу дунияны халкъларыны миллет культураларын, дин төрелерин багъалы көрюү, тэжюмлююк, хурмет этюү - ала барысы да экстремизге къажау кюрешни баш мадарларыдыла», - дегенди Бахсан районну администрациясыны башчысы Хасан Сижажев.

Жыйылгъанла терроризмге къажау кюрешге биргирге, жаш тёлуюно патриот ниетде юйретиуюно иглендиргеге кереклисин айырып чертендиле. Бесланда болгъан бушууно юсюнден ролик көргюзюлген заманда, абаданла, сабилле да жиламай болалмагъандыла. Андан сора школчула право

низамны сакълаучу органланы экстремистлени къолларындан жоюлгъан къуллукъчуланы эсгертиу къангаларына гюлле салгъандыла.

Бушуулу жыйылыуно ахырында окъуучула, тизилип, сатыр

туруп, школну арбазында «Биз мамырлыкъ жанлыбыз!» деген жазыу болурча сюелгендиле.

Лера АБАЗОВА.

Бахсан муниципал районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

СЕБЕПЛИК

Сириядан келген черкеслилеге юйле алынадыла

Бююнлюкде Сириядан келген черкеслиле Нальчикни санаторийлеринде жашайдыла. Болсада къысха заманлы ичинде Къабарты-Малкъарда алагъа 44 юй сатып алыр-гъа айтылгъанды. Андан сора да, алты журт сайланганды, аланы да алыр-гъа келишим этилликти.

Мекам керек болгъан тизмеге Къабарты-Малкъаргъа 2013 жылда июнь аины биринчи юнюне дери келгенле тюшгендиле. Юйлени республикадагы бизнесменле берген ахчагъа аладыла, деп билдиредиле МЧА-дан. Ол санда жангыз кеслери келген кечгюнчюлеге болушлукъгъа деп 150 минг сом берилликти.

Республикабызгъа Сириядан адамла бусагъатда да къошула турадыла. Ол арап къыралда уруш къауыгъа башланганлы

андан бери 500 адам келгенди. Быйыл жылны ахырына дери андан минг адамны сакълайдыла. Аланы бир-бирлерини республикада жууукълары да барды. Алай, башында сагъ-

ынылгъаныча, кирер жерлери болмагъанлагъа уа, жандауурлукъ организацияла бла энчи адамла болушлукъ этип, эллед юйле сатылып алынадыла.

Бизни корр.

Жолла

Болжалдан бир ай алгъа

Нальчикден Майский шахаргъа баргъан жолну кесегине ремонт этилип бошалгъанды. Ишлени бардыргъан подряд организация - чекленген жууаплыгы болгъан «Евробетон» общество - объектни хайырлангъаны болжалындан алгъа

окъуна бергенди. Белгиленген планнга кёре, жангыртуу ишле бу аины ахырында бошалыргъа керек эдиле. Алай къурулушчула, аны республиканы къыраллыгына жоралап, жолну кесегин августуно отузунчусунда толусуллай жангыртып бошагъандыла.

Объектни хайырлангъаны бериу къууанчлы халда ётгенди. Бу ишге КъМР-ни Правительствосуну башчысыны орунбасарыны къуллугъун толтурган Уяналаны Казим, Транспорт министрствону, Урван районну администрациясыны келечилери да къатышхандыла. Подряд организацияны айырмалы урунган къаууу специалистине Правительствону, министрствону эмда район администрацияны сыйлы грамоталары да берилгенди.

Алайды да, жолну 20,9 километр кесегине толусуллай жангы асфальт салынганды, аны жанларында да битеу тийишли жумушла тамамлангандыла. Сора анда битеу керек белгиле да орнатылгъандыла, деп билдиргендиле бизге Транспорт министрствону пресс-службасындан.

Бизни корр.

Аталиков Анатолий Динович

2014 жылда 5-чи сентябрьде КъМР-ни Парламентини Председателинде Жамауат советни члени, урунуу ветераны Аталиков Анатолий Динович жашаудан кетгенди.

А.Д.Аталиков 1951 жылда Магадан областыны Ягодинск районуну Атка посёлкасында туугъанды. Урунуу жолун 1968 жылда Нальчикни жарым проводникли приборла чыгарыуучу завода слесарь-инструментальщик болуп башлагъанды. Анда 1993 жылгъа дери ишлегенди.

1990 жылда аны Къабарты-Малкъар Республиканы Баш Советини онекинчи чакъырлыууно депутатына айырдыла. 1993 жылда ол Къабарты-Малкъар Республиканы Баш Советини дауым Комиссиясыны председателине салынады. 1993 эмда 1997 жылда КъМР-ни Парламентини биринчи эм экинчи чакъырлыуларында Республика Советни депутатына сайланганды.

Ишин уста билгени, къурауучу хунери да болгъаны ючюн аны намысы-сыйлы бийик кётюролгенди. Аны хайырындан 2003 жылда А.Д.Аталиков «Единая Россия» политика партианы Къабарты-Малкъар регион бёлюмюнден КъМР-ни Парламентини ючюнчю чакъырлыууно депутатына айырылады. Арта аны Парламентни Экономика политика жаны бла комитетини председателини орунбасарына саладыла.

Законла чыгарыуучу баш органда ишлеген кезиуде ол кесин билимили, кёп затдан хапары болгъан специалистча, ишкёллу, таза ниетли адамча көрпозтгенди. Иги кесек заманлы законну жарадырыууа эм чыгарыууга тири къатышханды. Анатолий Диновични депутат иши да ай-

ырмалы болгъанды, ол анга ышанган адамланы къадарлары ючюн бек къайгыргъанды, ала ючюн жууаплыгынын сезгенди. Депутат ишинде ол хар затха да уллу магъана бергенди: законла чыгарыууга, айырыуучуланы сурамлары, тилеклери бла ишлеуге.

2009 жылдан 2011 жылгъа дери А.Д.Аталиков Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини кенешчиси болуп тургъанды. Арт заманнга дери республиканы жамауат-политика жашаууна тири къатышханды.

Анатолий Динович Аталиков Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаланганды. «КъМР-ни промышленностуну сыйлы къуллукъчусу» деген атны намысы жюрютгенди. Законла чыгарыуу ишге уллу къыйын салгъаны ючюн Къырал думаны Сыйлы грамотасы, республиканы Парламентини Сыйлы грамотасы бла да саугъаланганды.

Ол жашауу билген акъыллы эмда халал жорекли адам болгъанды. Республиканы жамауатыны эсинде Анатолий Динович ма алайлай къаллыккъды.

Коков Ю.А., Чеченланы А.А., Вербицкий А.И., Альтудов Ю.К., Амшокова Ф.К., Аталаны Ж.Ж., Бердов Х.А., Битоков В.М., Бозиев Н.М., Жанимов Р.М., Кармоков Х.М., Кебеков В.С., Кодзоков М.М., Маремуков С.Х., Марьяш И.Е., Нахушев З.А., Несутулов В.Г., Рахайланы А.И., Саенко Т.В., Таов П.К., Уяналаны К.Х.М., Федченко Л.М., Фиров Р.Б.

ЖАМАУАТ

Янны Мухаммат алышындургъанды

Скандинавияны төрелери кёз жёре тургъанлай оюладыла. Жаланда бир нечча жыл мындан алгъа Скандинавия жарым айырыкамда бек жайылгъан эр киши атлагъа Пер, Ян, Юхан санала эдиле. Алай быйылгы жыл къужур сауыгъа этгенди.

Ослода бек белгили ат, статистиканы ара бюросу айтханнга кёре, Мухаммат болгъанды. Экспертле санагъанларыча, Норвегияны ара шахарында тюрлю-тюрлю жыл санлы 4,8 минг эр кишини аты Мухамматды. Экинчи жерде уа Ян деген атды (аны 4,7 минг эр киши жюрютеди), ючюнчю жер а Перге жетгенди (4,1 минг адам).

Аны бла бирге бу тюрлю шарт норвегиячыланы кеслерин да сейир этдирмейди. Белгили болгъаныча, Мухаммат деген эр кишилени атларыны аралагъа бир нечча жылдан бери тингиле орналгъанды. Алай а Скандинавиягъа Африкадан бла Жууукъ Востокдан кёп адам кёчюп келгенлери ючюн болгъанды. Былай да чертейик, жангы моданы юсюнден хапар норвегиячыланы къайгы этдиреди, экспертлени прогнозларына ийнансакъ, 15 жылдан сора кёк кёзлю блондинле ара шахарда бек аз боллукъдула, 30

жылдан сора уа битеу Норвегияда да. Былай статистиканы алыгъа жаланда норвегиячыл билдиргендиле. Болсада Европаны бирси къыралларында да бolum алай бола турады. Сёз ючюн, Лондонда «Брюссельде эм Амстердамда да Мухаммат деген атны сабилеге кёпден кёп аты барадыла. Испанияда да ол бек кенг жайылгъанладан бириди. Миланда предпринимательлени араларында да ол алай.

Европалы политологла бу тенденцияны къорккууулгъа санагъанларын билдиргендиле. Критика кёз къарамлары болгъан европачы политологла да жангы тенденцияны хатагыгъа санаидыла – «акъ шинлилени геноцидлери» башланганды, дейдиле. Бу проблема Швецияда да чыккъанды. Къыралны эм уллу шахарларындан бирлеринде - Мальмеде – 2013 жылда тыш къыралпыла, асламысында муслиманла – халкыны 57 процентин тутта эдиле. Ол а алай бош статистика туююлду, жылдан - жылгъа шахарда миллетчилик бла байламлы мурдар ишле, аманлыкъла кёбейе барадыла.

«Российская газета».

«Къууанч» къууанын къайтхангы

Август айны ахыр он күнүндө Феррара шахарда «Русское лето в Италии» деген ат бла фестиваль бардырылганды. Ол быйыл Култураны жылына жораланганды. Анга Россияны кеп регионлардан сабий фольклор ансамбле къатышхандыла. Къабарты-Малкъардан а «Къууанч» тепсеу коллектив белгили къобузчубуз Башийланы Алий-Солтанны кызы Фатиматны башчылыгында барганды.

Бизни жерлешлерибизни халкъла аралы байрамга Орус фольклор араны генеральны директоруну къуллугун болжалы халда толтурган А.Ефимов эмда Россияны Фольклор союзуну правленини председатели, РФ-ни искусстволарыны сыйлы къуллукчусу Н.Пиларов чакъырған эдиле. Фестивальга коллективлени курауға РФ-ни Култура министрствосу да улуу себеплик этгенди.

Фатимат айтханга кере, битеу Кавказдан Италияға барырга эркинлик жаланда бизни республиканы келечилерине берилгенди.

Ала ары бир дагыстанлы, бир моздоклу эмда «Аякъ чалыу» деген таулу тепсеулини элтгендиле. Аланы анда кёргозтгендиле.

«Конкурсда а биз орус халкъ тепсеулини тепсеген эдик. Бизге къараучула ыразы болганларын къаты къарс къагып билдиргендиле. Сёз ючюн, Кенжеден оюнчук коллектив белгили къобузчубуз Башийланы Алий-Солтанны кызы Фатиматны башчылыгында барганды.

«Минги тау» жырланы айханларындан сора биз турган лагерьде кеп миллетлени келечилери, «Орий орадар» деп, эжиу этип айлангандыла. Ыйыкны ахырында а «Толуну» бла «Тепананы» жырлагандыла. Бизни коллективни ма ала бла таныгандыла, - дегенди Баший къызы.

Фестивальдан сора да, жырчыларыбыз бир-бир италиязы шахарланы храмларын, килисаларыны алларында майданлада да жырлагандыла. Бош заманларында а Венецияға, Флоренцияға, Генуяға да баргандыла.

Италиядан тепсеу коллектив дипломаға, саугалаға да тийишли болуп къайтханды. Диплом Фатиматта да берилгенди. Ислам бла Камила а жыр конкурсда биринчи жерге чыкъгандыла. Алағыра Россия Федерацияны Култура Министрствосуну сыйлы грамоталары да берилгендиле.

«Vivac yord» фестивалы жыл сайын бардырылады. Аны дипломуна тийишли болуу бек даражалыды.

М. АДИЛОВА.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Жаш форумға къатышханла бизнесни къуарға юйренедиле

Астраханьда «СелиАс» деген жаш төло инновация проектлени халкъла аралы форумунда билим беруи секция ишлеп башлаганды, деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине форуму директору Рустам Гайнуллин. Россияны юг районларындан, Азербайджандан, Казакстандан, Туркменистандан эм Ирандан 350 адам келгенди, ала «Бизнес», «Медиа», «Экология», «Чыгармачылык» сфералда окуй турадыла эм проектленин россиялы эмда халкъла аралы экспертлени къарамларына бергендиле.

Сёз ючюн, программаны биринчи күндө шёндюго музыканы стилин эм хип-хоп деген мастер-классха къарагандыла. «Медиа» секцияға келгенле тюзюнлей эфирде репортаж бардырыуға юйренгендиле. Бизнес секцияда а бизнесни къуру жерде башлаган жетишмилли предпринимательлени сынауларын билдирге кюрешгендиле. «Экология» секцияда а турист сферада табиғат байлыкка къалай хайырланганын сюзгендиле.

Кърымға - 4,8 миллион доллар инвестиция

Быйылны экинчи кварталда Кырымны экономикасында 4,8 миллион чаклы бир доллар тыш къыраллы инвестиция берилгенди. Аны юсюнден журналистлеге республиканы экономика жаны бла айнытууну министри Светлана Верба билдиргенди.

Аны айтханына кере, Кырымны экономикасына сойюп инвестицияла этедиле Белоруссия, Виргинли айырыккала, Кипр, Тюрк, Узбекистан эм Франция. Инвестицияланы асламысы -70 проценти - къонакъ юйлен, турист комплекслени, пансионатланы, тефдирилмезлик ырыхсыны айнытырга, 15 проценти а промышленность предприятияларына эм къурулуш ишлеге берилгенди, - дегенди ол.

Москвачы хирургланы консультациялары

Жорек-тамыр хирургияны Бакуле атлы арасыны врачлары Адыгея-да жашаганадан 60 адамға консультацияла берликдиле. Керекди деп тохташдырылса, алағыра федеральны квотала бла жюреклерине бийик технологияла бла операцияла этерикдиле. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине республиканы саулыкка саклау министри Рустем Меретуков билдиргенди. Специалисте аллай акциялары, керек болса, юч-төрт айдан бир кере бардырып турурга айтхандыла.

Региону Саулык саклау министрствосу ара бла ишлеп келгенли беш жыл болады. Ол заманын ичинде эки акция бардырылганды «Сабийни жорегине тийип кёр» эм «Аскерчини жорегине» деген атла бла. Биргип ишлеуно хайыры ачыкъ кёрюноу турды: озган жылда москвачы хирургла 34 адыгейлиге операция этгендиле, быйыл а 20 адамға.

Ростов областыда ташкёморно

орунуна алтын кызарғы айтхандыла

РАН-ны Югдагы илму арасыны алимлери Ростов областыда ташкёморно орунуна алтын кызарғы чакырадыла. Аллай предложение этгенди аридный зоналаны Институтуна геология бёлюмюно башчысы, геолого-минералогия илмулары доктору Сергей Парада.

Регионда жер байлыкка бек кёпдоле, ол сонда алтын да, - дегенди ол. - Аллай байлыклары болган жерледен биринде илеу ишле бардырылгандыла, прогноз халда төргеде, бийик категориялы алтыны болган жер табылганды. Ишни тап къуаррач, хайыр тошюрюрча онгла да бардыла.

Урушдан къалгын 140 топ окъ табылганды

Волгоград областыда Улуу Ата журт урушдан къалгын 140 топ окъ табылганды, «70 жылдан аслам заманын жер тобюнде турган топ окълары Камышинск хуторда жашагана эл миок ишлени бардыргенд кезиуде тапхандыла», - деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине областыдагы МВД-ны баш управлениыны келечиси Антон Корнаухов.

Аны айтханына кере, саут-саваланы ичинде «Катюша» установкаға жараулу он топ окъ, 120-миллиметрлик он снаряд эм миномётлаға жараулу 80-миллиметрлик 120 миномёт снарядла болгандыла. «Топ окъла табылгын жерни милицияны къуллукчылары къуруулап турадыла, аскерчи сапёрла келгинчи», - дегенди Корнаухов.

Къазуат болумға ушата

Юг Осетияда ушоқхон атарғы юйренулене къазуат болумға жуууклашырып бардырадыла. Юйренулеге 500-ден аслам адам къатышады. Аны юсюнден Юг-аскер округуну пресс-службасындан билдиргенди. Юйренуле Шимал эм Юг Осетияны Тарск эм Дзарцеми полигонларында бардырыладыла. Юйренулеге 500-ден аслам адам, 200 чаклы бир аскер техника къатышадыла, деп айтхандыла биригуде.

Аскерчиле танкладан, бронетранспортёрладан, самоходкладан, миномётладан, гранатомётладан эм жау аскерлени саутларындан илишан атыулары бардырылдыла. Пресс-службада айтханларына кере, болумну керти урушдача кыуар ючюн, 200-ден аслам илишан орнатханды, юйренуле хар жаны бла жалчытылыны бардырылгын, ол сонда компьютерле эм радиодатчикле бла да.

Тамблагы спорт къуллукчула сынама жиядыла «Формула-1» классы сюрюше жаны бла Россияны Гран-прини промоутери эм Россияны халкъла аралы олимпиада университети биргип ишлеуно юсюнден келишимге къол салгандыла. Документде айтханына кере, студентле бла жоллада практикалы стажировкала бардырылдыла, андан сора да, «Мастер спортивный администрирования» деген курсха жорюгенлени ише тохташдырылдыла, дегендиле ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине «Сочи автодромланы» пресс-службасындан.

Спортха башчылык этериклени биринчи дерслери 4-чо сентябрде бардырылганды волонтерлаға деп энци халда жарашдырылган тренинде. Ала болушуркудула «королевск сюрюноу» жолунда биринчи россиялы кесегинде къуруучуларе.

Олимпиадагы университетде да толу ийнадыла Сочида башланган 2014 Оюнаны кезиуде практикалы стажировкала студентле сынау болганына эм аланы келерлени теория жаны бла тынгылы хазырланганын кёргозюрюклерине.

ТЫНГЫСЫЗ АДАМЛА

Ол не зат ючюн да жууаплыды

Мисирланы Абдулланы жашы Жамалны эки жыл мындан алға таныганма. Ол Коммунист партияны республикалы бёлюму къурап бардыргын акцияға къатыша эди. Жашауу келген арыккъсу киши тирлиги бла аны көргенлени барысын да сейирсиндиргенди. Бирде плакат, байрак тагарға кюреше, бирде мороженое, илпяула юлеше, бир кесекден а аны футбол ойнаганылағыра къараганылар араларында кёрюрге боллук эди. Ол, сабий киби, къууанганды, къабак эшикке топ урулса.

Андан сора биз тобеше-тобеше турганбыз: Ленини тууган күндө, школчула пионерге алынган заманда да. Жамалны жууугурак таныганымыдан сора анга алтмыш жети жыл толганын, ол улуу юйорно атасы болганын да билген эдим. Юй бийчеси Рая бла юч жаш бла бир кызы ёсдоргендиле. Аланы барына да бийик билим алдыргандыла, юйдегили, юйорло этгендиле.

Бюгонлюкте ата-ана да сабийлери бла ёхтемленирчадыла. Ибрагим МЧС-де майор чында къуллук этеди. Эльдар УФСИН-де майорду. Сагит Коммунист партияны рескомунда ишлейди. Фатимат снюд-медицина экспертизада бёлюмю таматасыды. Туудукла да алты боладыла. Бусагытда ючюно школда айырмалы окуйдула, аппаны бла ыннаны къуандырадыла, ёхтемлендиредиле.

Жамал бла Рая бирге жашаганылы кырык жылдан атлаганды. Алай бир бирлерин, биринчи конюлериндеча, татлы кёрдиле, сый-намыс бердиле. «Алайсыз да жарамайды, эр кишини намысы биримде болуру ючюн, ол тишриууну сыйын кётюрюрге керекди», - дейди Жамал. - Хау, жашауда хар зат да ариу жомакча-дача болуп къалмайды. Къууанч, къыйын күндө да кёрдоле. Бизни юйорно да болгандыла аллай заманлар, болсада биз ол сынауладан бет жарыккы къутулалганыбыз».

Хасанианы 16-чы номерли орта школунда биринчи пионер организация аны хайырындан къураганын белгилерге сиеме. Ол бусагытда республикада бек улууладан бириди. Сёзсюз, окуу юйно

директору Къайгырмазланы Сулемен, организацианы таматасы Улбашланы Жамила да ол ише къыйын салгандыла. Жамал а школда кабинет да жарашдырылса, аны терезелерине жалюзиле салырга, къызыл галстукла да сатып алырга болушханды. Жыл сайын бешинчи классны окуучулары пионерге алырга да келмей къалмайды.

Ашчы кишини иги жумушлары дагытда кёрдоле. Жаш заманында окуна ол иш кёллююго, тынгысыз жореклигили, хунерлиги бла да айырмалы эди. Аскерден кеп саугыла, грамотала бла, командованияны ыспас, ыразылык къагылталы бла къайтханды. Тууган эти Огъары Малкъарда жаш төло анга аны ючюн ышанганды, комсомол организацианы таматасына айырганды.

Ол элли жашланы, төгерегине жыйып, ише тизе билгенди. Аны этимлигили, къурачу хунерлигин таматала кёрмей къыймаганды керек болган дагытда кеп затланы юслеринден билдиреди. Хапар айта келгенде, аны кёлери бирде жарый, бирде мудахлана эдиле. Анга къарап, жыл саны келгенликте, бу огурулу адамны къолундан алыкча кеп зат келингени ийнанганма. Миллетине, элине, ёсёп келген төлюго Жамалча къайгырганла кёбюрөк болса, жашауубуз, сёзсюз, иги да монгул, ырактлы, тынчылыкты болуру эди.

Анга дагытда кеп жууаплы къуллукылада урунурға тошаргенди. Ол Нальчикде сют заводда бёлюмге башчылык этгенди, 5-чи номерли орта школда директоруну

миок жаны бла болушлукчусу болганды. Сёзсюз, кёлече, Жамал да юйонде тынч олтуруп, туудуклары бла ойнай-кюле жашарға боллук эди, алай кюрешип турурга юйренген, ачыкъ жорекле, тынгысыз адам тынчайып туруу амагы жокьду. Пенсияға чыкканындан сора Коммунист партияны шахар комитетинде жамауат ише тире къатышады. Аны экинчи секретарыды.

Тау элгеге терк-терк барады, бокш айланган жаш адамланы кёрше, жореге къыйналады. Аны башламчылыгы бла Коммунист партияны регион бёлюмюнде футбол команда къурагын эди да, ол Огъары Малкъарны жашларын да тарханды бу оюннга. Алағыра тынгылы футбол майдан салыуу къайгылысын да этеди.

- Совет властыны заманларында Нальчикде базарда энци павильон къыйын салгандыла. Аны эллиле ёсдорген картофларын, хобусталарын, алмаларын, сотлерин, этлерин берип сатдырычу эдиле. Бусагытда аллай зат жокьду. Адамла улуу къыйын салып битдирген затларын учуз багысы бла саудюркчилеге берип кетедиле. Андан сора да, элде жарашдырычу бир цех жокьду. Ала къураулса эдиле, ишчи жерле да ачылыр эдиле, адамла да, юйлеринден чыкмай, сатыу этип, хайыр алыр эдиле, - дейди Жамал мени бла ушаганында.

Аны тирлиги бла партия кеп турдо жандаурлук акцияла бардырады. Сёз ючюн, Нартаанда интернатда турган ёксюз сабийлени терк-терк жокьлайдыла, кыянулағыра а артыкда сакдыла.

Аны бла ушак этгенимде, ол манга тамамланлыгырга керек болган дагытда кеп затланы юслеринден билдиреди. Хапар айта келгенде, аны кёлери бирде жарый, бирде мудахлана эдиле. Анга къарап, жыл саны келгенликте, бу огурулу адамны къолундан алыкча кеп зат келингени ийнанганма. Миллетине, элине, ёсёп келген төлюго Жамалча къайгырганла кёбюрөк болса, жашауубуз, сёзсюз, иги да монгул, ырактлы, тынчылыкты болуру эди.

ХОЛАЛАНЫ Марзип.

КУЛЬТУРАНЫ ЖЫЛЫ

Агъачха жан салгъан уста

Гюлойланы Саматны жашы Мажит (1932-1998) малкър литературада жазыучу, драматурга кыялганды. Аны сейир, терен философия магъаналы скульптура ишлери болгъаны уа ол кеси жашаудан кеткенден сора ачык-ланганды. Бу статьяда аланы юслеринден айтырга излейме. Алай алгъа аны жашау, чыгъармачылык жолундан бир-эки сёз.

Журналистикагъа, литературагъа жолу

Мажит Элбрус элде тууганды. Халкыбы бла бирге кёчгюнчюлукден артка кыйтхандан сора КъМКУ-ну тарых-филология факультетин, ызы бла уа Ростовда бийик партия школну бошганды. Жазыучулук бла ишин алгъа журналистикадан башлагъанды. Телевидение бла радиону комитетинде энци корреспондент, жангылыкъланы эм жамауат-политика бөлүмүнде редактор болуп да турганды. Сора «Коммунизмге жол» («Заман») газетте келгенди. Мында информация эм промышленность бөлүмүнде башчылык этгенди. КПСС-ни обкомунда да ол кесин ахшы специалистка көргөзгөнди. Анда инструктор болуп турганды, арта Телевидениени бла радиону кырал комитеттеринде председатели орунбасары эди.

Голой улу кесини ызын сабий литературада, драматургияда, поэзияда, прозада да кыйгъанды. Ол да, өз заманыны келечисича, жашаууга ыразылыктын айтханды, аны хар чагын, табийгъатны ариулугун суратлаганды. Гитчечиклеге жазгъан чыгъармаларында аланы юйреткен хал эсленеди, драматургияда жигитлери, эриши кылыкъларын кыюуп, тюз жолгъа туруларын излегенди. Улуу жанрлада озгъан жылгъа кырал, аланы юслеринден кеси оюмун айтады («Кышуу дерти»), «Ак атлыда» уа авторну чамгъа хунери болгъанын ачыклайды.

Кёрмючю

Мени оюмуна кёре, Мажитни агъачдан ишленген скульптураларында ачык-ланганды аны бек уллу фахмусу уа.

Аны ишлерин көргөнимде, анча жылны ол кесини бу сейир хунерин кыалай буюдуруп турганды деп келген эди кёлөмө. Мени аны бла кысыкша шагырей болганма. 1997 жылда диплом ишини жазгъанда, тубешгенме. Ол заманда Мажит ауруп эди, анга да кыарамай, кыонакыгъа чакырып, көп сөлөшгөн эдик. Мен малкър театры юсюнден соргъанын себепли хазна жангы зат айталмады. Алай, жашы Шамил бла ёттемленип: «Ол суратчыды. Кызастанда жашайды», - дегени, Алма-Атада чыкыгъан

«Орус халк жомакъланы» художниги ол болгъанын айтып, китапны суратларына кыарагъанын да эсимдеди. Арта тошюннгенме жашына художник фахму кимден кечгенине.

Голой улуны чыгъармаларыны энчи кёрмючю бир кере болгъанды. Долинскдеги Малкър халккы репрессияны кыйынлыктын сынагъанларына салынган мемориалда көргөнбиз биз аны. Бююннге дери да ала андадыла. Музейни ол замандагы директору Таукенланы Идири: «Биз бек эртегили, ахшы да тенгемиз, бир киши да билмегенди Мажитни былай фахмусу, былай ишлерини юсюнден», - деген эди.

Портретлери бла романтикалы ишлери

Устаны чыгъармалары бир ненча тюрлю жанрда, стильде ишленгендиле. Аланы темаларына кёре юлөшөк, төрт боладыла. Биринчилери портрет маталдыдыла. Ары кесини мөрмерден этилген «Автопортрети» (жангыз олду Мажитни мөрмерден чыгъармасы), «Палестинец» эм «Темирчи Дебет» деген суратлары киредиле. Алада хар бирини жашау хали көрөнеди. «Автопортретте» ол жарык адам болгъаны ачыкъланды, кыатындагыла сабырлык, жылыу берген. Тюрслеп кыарагъан кыарамы адамны ич акылын билип, аны окуп, алай оюмун айтмай, ичинде, жорегинде кыйгъаннга ушайды. Турганды да кеси да агъачха жан салгъанын жашырып, кесине кыуанчха көрөшип...

Экинчи темасына уа романтикалы халда ишленген чыгъармала деригим келеди. Ала экидиле - «Тепсеучю» бла «Пробуждение» («Уяныу»). Экси да агъач тамырладан жан -кыан алгандыла. Андандыла ала кыарагъанда кынгырыла, формалары болмагъанча. Алай Мажитни фахмулу бла уста кыоллары ол «кемчиликни» хайырлана билгендиле. Дебет, юфгюрюп, отха жашау салгъанлай, ол да романтизм халда жашау береди жигитлерине.

«Уяныу» деген чыгъармада агъач кишими, огъесе фольклордан алынган жигитти болур? Адам а тыйюлдо. Кёп заманын, жылланы окуна жукълап, болгъанын тепдире, кыалтырата уянганды ол. Аны тегерегин куршалгъан инчике тамыркыла агъач кишини патчах этип көргөзөдиле.

Сахнада баш оюучуну тегерегинде актёрла ойнагъанча. Мында да тамырла, бийикден - бийикке кётөрөле, баш жигитни тынчлыктын саклайдыла. Муну дагыда энчилиги - агъач кишини жанында башха биреуну башы барды. Ол алындан кыарагъанда, көрүнөмдиде. Аны сол жанына аз тепдирсенг, эсленеди жатып, жукълап тургъан адам баш. Ол агъач кишини жукългъан заманымы огъесе аны жерин аллыкмы болур?..

Бир ненча бетли жигитлери

Мажитни чыгъармаларында, «Уяныу» дегенде, бир жигитини эки да, юч да бети болгъанлары дагыда бардыла. Аны айтханым, бир ишлеген затыны жанында, артында неда башында башха бетни кёребиз. Ол кыуумуна «Лист сказок», «Шаман» эм «Титанны ахыр минутлары» дегенлери киредиле. Ююнчюсю тюбюнде «1985 жыл» деп турады. Алай бла аны Кыйсын болгъанын агълайбыз.

Бу сёзлени айтхан, жазгъан да кыйынды. Мажитни агъачдан сураты уа поэтни ол ахыр такыйкъларын аллай кюч бла, алай керти ачыклайды, сёзле артык, кыарыусуз окуна көрөнедиле. Муну алында тынгылап турлугун келеди. Кыйсын кеси демгенли тауланы алында сабий, жаш кибик, тынгылагъанча... Кеси да кыанатлы жаннга ушайды. Бир кыанаты кыарыусуз болуп, энише ийилгенди. Экинчи алыкыа унамайды сынаргъа, тохтап кыалыргъа да. Закийни бети жерге кыарайды. Анда ёлюм бла жашау, кыарангы бла жарык кызауат эдиле.

Муну арт жанында уа эриши сыфатлы, уллу жылтыраууккёз, узун сакаллы, эр киши маталлы бир зат. Анга уа жан алыучу деригим келеди. Зикирледе айтылган Мункир бла Нанкир угъай, ол да фольклордан алынганмы болуп, огъесе уста аны сыфатын алай көрүп, фантазиясында туудургъанды? Ол инбашында башы кысылгъан кыапчыккы алып келеди. Жан алыучу ары адаманы жанларыны жыя болур? Аны акъ тюбюнде уа шакалны гүмхоту.

Мен биринчи бу суратны көргөнимде, «титан» деген сёз Италиягъа, узакъ ёмюрлеге элтген эди. Искусствону тарыхында айтылгъаннга кёре, Возрождение (Жангырыу) ёмюр андан келгенди. Ол заманда жашап, ёлюмюз чыгъармала кыйгъанлагъа - Леонардо да Винчиге, Рафаэльге, Микеланджелога д.б. арта титанла, ёмюрге уа титанла ёмюрю дегендиле.

Белгили норвежли драматург Ибсен а ол заманда ишленген Милан шахарны соборун көргөнимде: «Муну ишлерге кыолундан келген, кёкге жулдузла этип да сызаллыккыды», - дегенди. Ма аллай бийик сезимле, оюмула туудурады «Титанны ахыр минутлары». Аны бла бирге муну ишлерге кыолундан келген Гулли улуны да башха фахмусу, болмагъанча кючлю жашау кыудурети, терен оюму, бийик да, муад да сакышлы бийлеген философ, уста болгъаны көрөнеди.

Чыгъармаларында - тарыхыбыз

«Тропою отверженных», «Артка кыйтыу», «Зурнукла» (урушда ёлгенлеге монументни макети) эм «Кёчгюнчюлукде ёлгөнлени

«Титанны» арт жанында сыфат.

«Лист сказок»

монументни» деген чыгъармалары төртнучо кыуумну кыурайдыла. «Зурнукла» Расул Гамзатовну бла Ян Френкельни ол аты бла жырларын эсиме салады. Жети зурнук, бир бирини ызындан учуп, ол формада «кыатып кыалгъан» белгили эсгертмени да. Гулли улу уа жетисин да бир чигиничеге кыондургъанды, ала, жети жанына кыарап, кыанат кыагадыла. Орталарында уа субай тиширүү семеледи, башын энише ийип. Уста уруш теманы, белгили сюжетни кесича көргөзгөнди.

Битеу башында айтылгъаннга кёре, Гуллиланы Мажит искусствода уллу жерни алгъан шартны хайырланады. Аны хар чыгъармасы белги тил бла сөлөшөди. Ала хар бири, тилленип, кесини, аланы ишлеген устаны, аны халккыны юсюнден да толуга хабарлайдыла.

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ.
Суратланы автор алгъанды.

Хунерли сабийле

Жыл сайын Тюркде Тюрквижн атлы фестивал бардырылады. Биринчиден, ол тамата, ызы бла уа гитче кыуумланы араларында ётеди. Барыбыз да билгенден, Кыабарты-Малкърдан тамата кыуумну ичинде Жаникаланы Эльдар ТМВ каналны энчи саугъасына тийишли болгъанды. Мындан алгъаракъда уа гитче кыуумну ичинде бизни республикадан кыабартлы кызычык Алина Тезова «Ана» деген таулу жыр бла Эскишехирни сахнасында алчы жерледен бирине тийишли болгъанды. Бююн ол мени ушакъ нёгеримди.

- Алина, санга ненча жыл болады? Кыайда окуйсы?

- Манга онбир жыл болады. Жанхотия элни орта школунда алтынчы классха жюрюйме. - Атанг-ананг не бла кюрешедиле? Сени жыргъа сюймеклигинге кыалай кыарайдыла?

- Атам кран машинаны жюрютеди, анам а юй тизгинге кыарайды. Мени жыргъа тартынуума уа бек кыуанадыла, не бла да болушургъа кюрешедиле.

- Вокалга эс буруп кыачан башлагъанса?

- Гитче заманындан окуна мен артистлени жырлагъанларына кыараргъа бек суйгениме. Алача ариу кийинип, кыолума да микрофон алып, кесими уллу жырчы сунуучу эдим. Садыкде окуна музыкагъа жан ата башлайма. Алай ююнчю классха

дери уа кесими жыргъа тынгылы бералмагъанма.

Ахматланы Эльвира, мени класс ичинден энчи айырып, хунерим болгъанын сезип, вокалга юйретип башлайды. Биз аны бла кёп тюрлю эришууге да кыатышханбыз. Нальчик шахарда уа «Россейни зынгырауукъ ауазы» атлы конкурса жюри мени эслегенди, Тюркде ётерик Тюрквижн фестивалгъа кыатышыргъа да андан сора чакыргъандыла.

- Кыачан ётдо ол конкурс а?

- Ол 5 июньда бардырылганды. Мен бек ыразыма анда бизге кыалай кыарагъанларына. Жыйырма кыралдан кыатышханланы ичинде биринчи жерни - чувашлыла, экинчини - мен, ююнчюно уа - кыыргызылыла алгандыла.

Бек биринчиден, бу фестивалны кыу-

рагъанлагъа уллу жюрек ыразылыккымы билдиреме. Нальчикден баргъан кызычыккыла да сау болсунла, бек иги нёгерлик этгендиле.

Тюркде мени кеслерини юйюрлерине алып, эришуу баргъан кезиуде болушлукъ этип тургъан юйюрге жорегим тартханлай кыалганды. Кертиси бла да, ол кырал бек ариуду. Мен анда кён жерде да болганма. Фестивалны бардыргъанла бизни солургъа парлагъа, музейге да элтгендиле. Эсимде кыалгъаны уа Атагюркню музейи болгъанды.

- Жырдан башха не бла кюреширге итинесе?

- Сурат бла да кюрешуучюме, алай анга уллу эс бурмайма.

- Школда дерсленен а бек суйгенлеринг кыйсыладыла?

- Математиканы, тарыхны, орус, инглиз эмда ана тилге жюрюрге бек суюме. Алай музыка дерсни уа энчи кёреме.

- Кесинг жашаунг келир заманда кыалай кёресе? Вокал бла байламлымыды?

- Жырсыз жашаууму кёрмеиме, уллу эм белгили артист болургъа да суюме. Алай а жашау көргөзтор не боллугун.

ДОДУЛАНЫ МАДИНА.

«Белгили артист болургъа суюме»

Эде туруу

Эшелонла уа фронтха тохтаусуз бара эдиле

Курданланы Къочхарны жашы Юсюп уруш башланып бир айдан сора кетгенди фронтха. Ол заманда аны төрт сабийи бар эди. Колхозчу, окуу-билими болмагъан адам 90-чы энчи темир-жол батальонда къуллукъ этип турганды.

Немисли самолётла, бомбала атып, темир жолланы, кепюрлени чачдырсала, Юсюп тургъан аскер бөлүм, терк окуна жетип, алагда ремонт этип,

ОСМАНЛАНЫ Хийса.

эшелонла жюрюрча хазырлай эди. Аллай кезиуледе ишленгенли кеплерин къыргъандыла.
Къыркъ ючюнчо жылда Курданлагъа: «Сизни жашыгъыз Орёл областыны Красное элинде бардырылгъан сермешде жигитча жоулгъанды», деп къагъыт келеди. Юй бийчеси, жуукълары бушуу-бушман боладыла, жарсыйдыла. Юсюп а, ауур жаралы болады да, аны ёлген сунуп къоядыла. Бираздан а, сау болгъанын ангылап, госпитальга ашырадыла. Анда иги болгъанлай, артка къайтады.

Курдан улу 1-чи, 4-чю Украина фронтлада сермешгенди. Белоруссияны немец-фашистледен азатлай туруп, жангыдан ауур жаралы болады. Бу жол жатхан да кеп этеди, болсада жаралары уа иги болмайдыла. Онг бутуна оскокала тийген эдиле.

Госпитальда багъуу бошалгъандан сора, уруш этерге жарамай, аны трудовой фронтха иедиле. Аскерден а ол 1947 жылны ахырында эркин этилгенди. Андан Къазахстанда юйюрюне барады. Алай бла колхозда иште тохтады.

Бери уа туугъан эли Элбрусха къайтады. Пенсиягъа чыкыгъынчы ара молкде уруннанды. Урушдан сора да муну төрт сабийи болады. Аланы да ёсюреди, барына да билим алдырады.

Кеси уа къазауатдан кеп сауыла бла къайтхан эди. Алай барсындан да бек «За победу над Германией» деген майдалын багъалай эди.

Урушу биринчи кюнлеринден башлап аны ахырына дери къазауат жолларын къыдырып чыкыгъан Курданланы Юсюп 1980 жылда ауушханды. Ызындан къалгъан сабийлери, туудукълары аны дайым эсергенлей турадыла.

ОСМАНЛАНЫ Хийса.

ЖУРНАЛИСТНИ САГЪЫШЛАРЫ

Иги кылыкъланы гитчеликден сингдире

Кесибиэни багъаламасагъ, сыйламанасагъ, аны бизге ким этерикди? Арт кезиуде бир-бир жаш адамланы кеслерин тапсыз жюрютгенлерине къарасам, жюрюгим къыйналады. Быллай былхымсызлыкъ къайдан чыкыгъанды деп, кеси кесиме сорам. Жууб а табалмайма.

Бир-бирде манга маршрут такисе минерге тошеди. Алада жашланы, къызланы адепсиз сёлешгенлерин эшитип, чач тюклерим ёрге соеуледиле. Быланы аталары, аналары асылсызлыкъларын биле болурламы деп, айыны алагда саллгъым келеди.

Нек? Аланы юйлеринде жаш адамла бир бирлери бла асыл сёлешсе, бир бирлерин багъаласала, орамгъа чыкыгъанлай, намысларын аякъ тюр этип коймызлыкълары баямды. Ала кёргенлерин этедиле орамда, халкъ жыйылгъан жерде да.

Кеп болмай мен быллай затха шагъат болгъанма. Троллейбусда юч таулу тишируу Стрелка жанына бара эдиле. Тамата эм орталыкъ жыл сана экисини сифатларын, кийимлерине, тизгинлерине къарасанг, не аз да шарайып тапмаз эдинг. Алай аланы жол нёрлерли уа башха тюрлю эди. Баям, ол абаданни туудугу болур эди. 14-15-жыллыкъ къызы юс кийимине къарасанг, тюз къымыжа сунарча эди.

Бу шарт окуна тамамды, атананы жанындан терслик болгъанын ангыларгъа. Юйюрю къызы эрттенликде иште, окуугъа тебиреген заманда юсюне къаллай кийим киеди, орамгъа, жолгъа чыгъа туруп, чачын къалай жияды... Ол затладан окуна кёрюрге боллукъды аны кылыгъын, сырын. Аркъасы жан сюеклерине дери ачылып, ёшонлери тышына төгюлюрге жетип, быдыры киндигине дери жаланлай турса, аны адеби, къылыгъы мардагъа сыйынмагъанын билген кыйын тойюлду.

Дагыда быллай затны белгилерге излейме. Адамла жый-

ылгъан жерледе аланы ушакъларына тынгыласанг, жаш телюню тюз жолдан ажащдырырча сёлени кеп эшитесе. Жашларыны, къызларыны юсеринден терс къылыкъны, айыплы ишлени сёрерни орунуна: «Не этерикдиле, ишлери-кючлери жокъду, заманларын алай эте оздурмасала», - дейдиле. Быллай оюмланы хаталары бек уллуду. Хар жаш адам онгуну кере башын жашаугъа ушатыргъа, юйор къуаргъа, ата-анасыны кёллерин алыргъа керекди.

Мен ишлери жокъду деген бла арталдыла келишмейме. Шахарны иши башхады. Эл жашауну алсакъ, уллугъа-гитчеге да кепю иш. Малгъа, жерге кыйын салгъан адам ырысхы къоллу да боллукъду, намыс да табарыкъды.

Бизни бир-бир эллерибизде къурулуш ишлени төбенден келген адамла этгенлерин кёрсем, бу бош айланган жаш адамларыбыз аллай онгу нег хайырланмайдыла деп, сейир этеме. Таш юсюнде мирзеу ёсдорген, мал кютген халкъыбыз бу халгъа нек жетди демеген хазна адамыбыз жокъду.

Алай кеп ата-анала, совет властыны жылларындагы онгла жангыдан къайтырыкъ сунуп, бошбел болуп къалгъандыла. Ол заманда школлада сабийлеге билим берген бла бирге аланы жашаугъа хазырлагъандыла. Мектепни бошагъан окууун андан ары бардыра эди. Окуургъа сыйменгенге жумуш табылгъанды. Диплом алып чыкыгъанлары жерлери хазыр эди. Энди ол игиликке кетдиле, жокъ болдула. Бусагъатда хар ким кеси кючюне базыныргъа, тырмашыргъа, итинирге, эринмезге, мёхелликин унутургъа керекди.

Аны алайыгъына тюшоноуп, билим алыуда, мюлк жюрютууде, юйор къурауда мурадларына жетген жашларыбыз, къызларыбыз бардыла. Аллахха шукур болсун, биз ала бла ёхтемленебиз, ала насыплы болурларын бек

соебиз. Болсада бизни аз санлы халкъыбызны хар адамы эсепде болгъаны себепли аны жашаудан артка къалмазын, миллетине къылыгъы, осал иши бла айып келтирмезин таза жюрекден излейбиз, ол затланы жаш телюне аманат этебиз.

Белгилисича, бююнлюкде адамлыкъны сакълагъан кыйындан кыйын болуп барады. Жаш адамла угъай, хай деген жыл санда кишиле, тишируула окуна бузулгъан жашауда былхымсызланы, масхапсызланы кере кетселе, битеу дуня алай болгъан сунуп, тюз жолдан тааргъа аздан къаладыла.

Артыкъда ара телевизор уллу хата этеди. Хар кунден уруш-тойюш, адам ёлтюрюу, ахча къоллу болур ючюн мурадлыкълардан артка турмау - ала барсы да инсанлыкъ даражаны къанлы душманыдыла. Саякълыкъ, иччилик, наркомания кёргюзтюрмеген жангыз бир бериле, фильм жокъду, деп таукел айтырчады. Быллай болумда адамлыкъны сакълагъан кыйын болгъанын хар ата-ана, саулай жамауат эде къаты тутуп, сабийлерини хар атламыларына кез-къулак болуп турмасала, биз ёхтемленген миллетлик шартларыбыз къарыуусызга кетериклери баямды.

Хар миллетни кесини бир энчилик барды. Бизде бек иги ышанладан бирлери - уллу гитчеге, гитче да уллугъа намыс этгенлериди. Жашларыбызны, къызларыбызны намысларына сакъ болуучу ариу тереле да айтып болмазча къарыуусызга кетгендиле. Ол бек жарыуулду. Бююн аны унутсакъ, уллу келлю болсакъ, тамбла кеч болур, миллетибизни бети уялып, сырына чып тошер.

Аны унутмайыкъ. Бурунлула: «Чыбыкълыкъда бююлмеген, къазыкълыккъда ийилмез», - деп бошдан айтхан болмазла.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

АКЪЫЛ СЕЗ

Ушакъ нёгеринге къалай ариу кёрюнюрге боллукъса

Ышаргъан этигиз!

Психологлары оюмларына кере, кесинги ушакъ нёгеринге сыйдюрюр ючюн, анга ышара-ышара туургуа керекди. Специалистле айтханларыча, кесинги ушакъ нёгеринге ариу кёрюнюр ючюн, эринлеринги жарым секунду ичинде кенгерсенг окуна тамамды! Ышара тургъан адам, тегерегиндеги адамланы деберлерине тийишли болур ючюн, къаштой адамдан эсе иги да аз кюч салыргъа керекди. АБШны алимлери быллай сынауу бардыргъан эдиле: сынаугъа къатышхан преподавательле экзаменде хыйлачы студентлени билир ючюн, къаты преподавательлеча ишлерге керек эдиле.

Экзаменлени видеоазыслерин кёргюзтген эдиле. Анда ачыкъланганыча, хыйлачы студентле гурушхагъа тынч тюзген эдиле. Андан сора уа наддирательлеге «хыйлачылары» суратларын кёргюзтгенди-

ле. Ол суратлада студентлени бетлеринде кёрюнгенича, комиссияны членлерини оюмларына кере, ышаргъан студентле хыйлачылыкъ этмей эдиле, кеслерин къаштойле этип турганла, къаты тутаргъа кюрешгенле уа хыйлачылагъа саналгъандыла.

Сёзсюз, ушакъ нёгерлеринги иги ангылар ючюн, анга кёлюнг бла ышарыргъа керекди. Къалай-алай болса да, ышарыргъа керекди: ышаргъан сёз нёгерге аны къатындагъыла бегирек ийнадыла. Ышарыу болумуну игирек этеди, ышарып кёбюрк турсанг, ышарыу келден чыкыгъанча болуп къалады!

Тынгылап туругъуз!

Адамла кеслерине эс бурууну бек соеуледиле, ол себепден а ушакъ этиуну бек магъанала мадарларындан бирлери башха адамны айтханына тынгылай билиудю. Болсада алай эте билебиз деп, кепле махтаналлыкъ тойюлдуле. Ушакъ нёгерле бир бирлерини

айтханларына эс бурмагъан, экиси да бир заманда сёлешген кезиуде да кеп боладыла. Неда ушакъ нёгерлерден бирлери хаугъа халар айтхан нёгери башха ишлени эте тургъан, неда кесини сагъышларына берилип тургъан кезиуде да боладыла. Алай нек болады?

Иш а физиологиядады. Адам бир минутну ичинде 120-150 сёз айталады, 600 сёзюне эшитирге онгу барды. Ол себепден а тынгылагъан кезиуде ушакъ нёгерни хар кымылдауун къайтарып толусунлай тураллыкъды. Ол кюлюкюлю ишчады. Бек алгъа сиз аныча халда туургуа, ол этген кымылдаулары этерге кюрешигиз. Сёз ючюн, сизни ушакъ нёгеригиз, авторчакъсы бла дайым таууш эте эсе, сиз да карандашыгъыз бла столну акъырын къагъыгъыз, ол къолларын бирге тутта эсе, сиз бармакъларыгъызны чалдышлеги.

Сизни бетигизни халы сёз нёгеригизникича болса да, игиди. Адам сюелгенлей, бир мийюш-

ден башхасына бара, сёлеше эсе, сиз да соелип турсагъыз игиди.

Дагыда бир магъаналы зат: экигизни да ишигиз бирча болуу. Бир усталыкълары болгъан, бир жерде жашагъан адамла бир бирлерин тынч ангылагъанлары да жашырынлыкъ тойюлду: туугъан шахарны, бир усталыкъны юсеринден халар айтыу бир бирни ангыларгъа бютюнда бек болушады. Бирча сейирлеригиз жокъ эсе, аланы излерге кюрешигиз: бир тема - эшикде хауаны болуму неда жоллада пробкала да - боллукъдула. Ушакъ нёгеринг бу затлагъа сен да аныча чамаланганын билсе, ушагъыгъыз бютюнда ангылашыныулу боллукъду.

Махтагъыз!

Сынаулу башчыла билгенлерича, иши нёгеринги махтау аны иш келлю этген амалдан бирлериди. Бу шартны тюзлюкюню юсюнден японлу алимле да айтхандыла. Ала

компьютерде бир тесни сюзерге чакыргъандыла. Иши заданиясын тюз толтургъандан сора аны махтагъан этедиле. Экинчи жол а махтамагъандыла. Тестлени результатларын тенглештиргенден сора алимле быллай оюмгъа келгендиле: махтаудан сора сынаула иги да жетишилми боладыла.

Сур махтау кеслерине уллу багъа бичгенлеге бютюнда керекди. Сизни махтауугъуз кесине бийик багъа бичген адамланы аллай оюмларын бютюнда бийик этеди. Сизни ушакъ нёгеригиз кесине уллу багъа бичмей эсе, махтауну келден айтылгъанга санарыкъ тойюлду. Ол себепден а, анга ариу сёз айтырдан алгъа, ушакъ нёгер кеси кесине къаллай багъа бергенин билирге кюрешигиз. Сёз нёгеригиз кеси кесине къаллай бир багъа биче эсе, махтау да аллай бир болургъа керекди.

Ольга ТУМАНОВА.
«АиФ. Здоровье» газет.

АНГЫЛАТЫУ

Аманлык чылыкъга кыжау кюрешни бирген бардырырга

Россейни МВД-сыны Административ регламентине тийишлиликте ич ишлени территориялы органларынды заявленила, билдириле, аманлык чылыкны юсюнден башха торлю шартла, право низамга административ бузуклык этуно юсюнден информация Россейни МВД-сыны 2012 жылда 1-чи мартта чыгарылган 140-чы номерли буйругуна керэ алынадыла эмда регистрация этиледиле. Ол кырал жумушла Россей Федерацияны гражданына кибик, тыш кыралдык, гражданыклары болмаганлагга да бериледиле.

Ич ишлени органларынды кырал жумушлагга была саналадыла: аманлык чылыкны, право низамга административ бузуклык этилгенини эм Россейни МВД-сыны хар территориялы органларды не торлю жангылык болганыны юсюнден билдирирге неда заявлени жазарга онг берилди. Андан сора да, ич ишле органланы уполномоченный кылуучусуна не торлю амал бла да эм не заманда да амалык кычан, кыда этилгенине да кырамай, аны юсюнден билдириудю, адамга Россей Федерацияны законодатель эм нормати-право актыларына тийишлиликте борчул халда уведомление этуудю.

Кырал жумуш хакъсыз бериледи. Аманлык чылыкны, административ-право низамга бузуклык этилгенини эм башха торлю ишлени, жангылыкканы юсеринден заявленила жазылып, территориялы органланы дежурный бөлүмлерине бериледиле. Неда Интернет-сайтыны юсю бола, почта, телеграф, факс неда связны башха торлю амаллары бла тапдырыладыла. Заявленини иеси кеси неда аны келечиси келтирип да бериледи. Бир-бирде аманлык чылыкны юсюнден неда башха торлю билдирилени ауздан айтырга да болады.

Россейни МВД-сыны территориялы

органларынды административ мекамларынды тышында неда ол органланы мекамларынды дежурный бөлүмле жокъ эселе, аманлык чылыкны, административ-право низамга бузуклык этуно юсеринден заявлениланы (билдирилени) ич ишлени органларынды хар уполномоченный кылуучу алырга болууду. Анын алган кылуучу территориялы органны дежурный бөлүмюне хапар бери (телефон, электрон, почта эм связны башха амаллары бла). Андан сора ол эсеп китапка жазылады.

Аманлык этилгенине неда этилирге болуугуно юсюнден адам атын жазырып жазган заявленини почта бла неда информация системаны амаллары бла жиберсе, ол регистрация этилмегенлей, Россейни МВД-сыны тийишли территориялы органына бериледи. Керек болса, ол оператив-излеу ишледе хайырланылады.

Аманлык чылыкны эмда административ-право низамга бузуклык этилгенини юсюнден билдириу «ышаныулукуну телефону» бла келсе, аны алган уполномоченный кылуучу эсепге салады, рапортча жарашдырады эм территориялы органы дежурный бөлүмюне терк окъзана тапдырады, аны юсюнден Россейни МВД-сыны территориялы органыны таматасына айтады.

Аманлык этилгенине неда этилирге болуугуно юсюнден билдириудю адам кеси келтирип берсе, аны регистрация этиледи да, жазган адамга уа талон-уведомление бериледи. Заявленини келтирген адам анга кыюл салып алады. Арта уа аны заявленинисина керэ, тийишли орган кыаллай оноу кыабыл этгени анга билдириледи. Ол анга ыразы болмаса, тийишли органга тарыгырга болууду.

КыМР-де МВД-да, аны кибик ич ишлени территориялы органларынды кече-кюн да тохтаусуз ишлеген «ышаныулукуну

телефону» барды. Адамла анга сөлөшип, аманлык чылык этилгенини эм этилирге хазырланылганыны юсюнден (ол санда атларын жазырып) айтырга болууду. Биллай затны эсде тутарга керекди: ич ишлени органларынды кылуучулары адамланы законлу излемлерине сансыз кыраганларыны юсюнден да билдирирге болууду.

Ышаныулукуну телефон номерлери:
Россейни МВД-сы - 8 (8662)49-50-62
КыМР-де МВД-ны УГИБДД-сы - 8 (8662) 96-23-22

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управленини - 8 (8662) 49-56-99

Россейни МВД-сыны муниципалла аралы «Бахсан» бөлүмю - 8 (86634) 4-15-21

Россейни МВД-сыны муниципалла аралы «Прохладный» бөлүмю - 8 (86631) 7-59-02

Россейни МВД-сыны Зольск район бөлүмю - 8 (86637) 4-12-55

Россейни МВД-сыны Элбрус район бөлүмю - 8 (86638) 4-27-90

Россейни МВД-сыны Май район бөлүмю - 8 (86633) 2-13-84

Россейни МВД-сыны Терк район бөлүмю - 8 (86632) 4-39-33

Россейни МВД-сыны муниципалла аралы «Урван» бөлүмю - 8 (86635) 4-02-02

Россейни МВД-сыны Чегем район бөлүмю - 8 (86630) 4-11-56

Россейни МВД-сыны Черек район бөлүмю - 8 (86636) 4-17-62

Кырал жумуш этуно Бир порталыны сайты - www.qosustuqi.ru

КыМР-де МВД-ны дежурный бөлүмюно электрон почтасыны адреси - [dchkdir \(a\) maif.ru](mailto:dchkdir@maif.ru). Ол Кыбарты-Малкыр Республикада МВД-ны быллай сайтына салынганды: www.07.mvd.ru

Басмага ЛУКЪМАН улу М. хазыраганды.

Басмага ЛУКЪМАН улу М. хазыраганды.

ОПЕРАЦИЯ

Боевиклени сауут-сабалары букъдурулган жер баямланганды

Россейни ФСБ-сыны кылуучулары, КыМР-де МВД бла биргип, 4-чу сентябрде Терроризмге кыжау миллет комитетни Кыбарты-Малкыр Республикада Оператив штабыны банда кыаумланы эм алага болушханланы табуу эмда жолларын кесуу жаны бла мадарланы жашауда бардырыну чеклеринде Бахсан районда Кременчук

—Константиновское эли кыатында боевикле бугъарга деп этилген жашырын жер тапхандыла.

Алайны тинтип кыараганды. 200-шер литр сыйынган 2 полимер бочкада 2 автомат эм алага жарача 9 магазин, торлю-торлю калибри кеп окъ, иги кесек заманга бузулмай сакъланырча

аш-азык продуктла болганылар тохтадырылганды.

Тинтиу ишле бардырылып бошалгандан сора КыМР-де МВД-ны сапёрлары жашырын жерни чачдыргандыла. Табылган затла барысы да КыМР-де МВД-ны экспертизасына жиберилгендиле.

КыМР-де Оператив штаб.

Специалистле юйретедиле

Безгек

Быттыр безгек ауруу 97 кыралда бир бирге кечюп турганды. Ол кезиуде Россей Федерацияда аллай ауруу 95 жерде эсеп алынганды. Эки адам өлгөндү. Ауругъанланы араларынды 14 жыллары толмаган 2 сабий да барды. Бизни республикада да аллай саусузла болгандыла.

Халкыла аралы байламлыккыла эм туризм кенг жайыла барган заманда Россейден тропикалы хауа болумлары болган кыраллагга барганыланы саны өсгөндү. Инфекция аурууну бизге ала эм африкалыла, индусла, пакистанлыла, таджиклиле келтиредиле.

Безгек шартлары быладыла: адам алгга суукъсурайды, кыалтырайды, андан сора эти отча кызады, тохтамай терлегенлей турады, башы аурууду, кыаруу кетеди, эти саргалайды.

Ауруу тийгенлей, саусузга терк окъзана багъып башларга керекди, алай болмаса, ол өлюрге кыоркууду. Аны себепли тропикалы хауа болумлары болган кыраллагга атланган адам профилактика мадарла этиуге уллу келю болурга керек туюлду. Жолоочулукну кыраган турист агентствона адамлагга ауруу жуугарга болуугуна анылауу анылауу болуудула.

Тропикалы кыраллагга - Африкага, Кыбыла-Кюнчыгыш Азияга, Ара эм Кыбыла жанында Америкага атланганларга борчул халда химиопрфилактика мадарла этилирге керекдиле. Безгектен ауругъанлагга кыаллай багъарга кереклисини юсюнден консултацияны адамла жашаган жерлеринде поликлиникада инфекция аурууланы кабинетинде алырга болуудула.

Андан сора да, ургуйла кыпамазча мадарла этерге: гелье, аэрозольна, кремле хайырланырга керекди. Ала адамны эти ачылган жерге жазыладыла. Безгек ауруу кыозгъаган ургуйла юйге кирмез ючюн, адамла терезелерине, эшиклерине марла жабыула неда сеткала тагарга тийишлидиле.

Профилактика мадарла адамны жуугъан аурууладан току кыоруулаагъанларны себепли тропикалы кыралладан кыайтхан адамла юч жылыны ичинде температураларын көтөргөн не торлю ауруу болса да, врачча барып, саулулары тинтирирге керекдиле. Паразитле адамны кыанында кеп заманыны ичинде жашап туруучудула. Анын жаланда микроскоп бла тинтип ачыкларга кыюлдан келкиди.

Тропикалы безгек жуугъан адам профилактика мадарланы не кыадар толу эм тынгылы этмесе, 48 сагатны ичинде өлюрге болууду. Аны себепли бу затны юсюнде уллу келю болурга жарамайды. Эсигизде болсон, жаланда сиз саулугуугузну кесигиз сакълаалыксыз.

И. ЛЕОНОВА,

Роспотребнадзорну КыМР-де Управлениниси эпидемиология надзор бөлүмюно алчы специалисти-эксперти.

Ыйыктыга тороскон

8-чи сентябрден 14-чюконе деру

КЪОЧАРЛА. Ыйыкны ал кюнлеринде «кюч бар эсе, акылы керек туюлду» деген оюмга керэ ишлерге кюреширсиз деген кыоркуу барды. Сакъ болугуз — акылысз этиниулюк жетишимге угъай, заран тошюрюрге элтирик жолду. Ыйыкны арасында ишле эм тобешиуле, сизни хатагыздан угъай, башкаланы хаталарынды жашауда бардырылмай кыаллыкдыла. Байрым эм солуу кюнледе эришиуге эм конкурентлик этерге этиниулюк бек кючлю болуудула.

ТАНАЛА. Ыйыкны ал жарымы чыгармачылыккыны кезиуоду. Сиз терсиз атамла этерге болуусуз. Орта кюнден сора жашауада болумга эс бурлукусз эм сатыу-алуу ишледе, башха сфералада да, халкыны оюмун эсге алып да ишлерисиз. Солуу кюнле уа чертип айтырча иги кюнле болуук туюлду.

ЭГИЗЛЕ. Ыйык бек жетишимли болууду. Аны асламысында этген муратларыгызыга жетер ючюн бек кысык жолла тобарыксыз. Ишде ёсюно юсюнден айтсак, ол жаны бла орта эм байрым кюнле иги себеплик этерикдиле. Ёз жашауугузда да бек иги кезиудю.

АЙРЫЧАБАКЪЛА. Ыйыкны ал кюнлери бек жараулу кезиу болууду. Альгаракыла этилген проектленде фойда тоше бошарыкды. Жангы ишле кырауга да иги кезиудю. Ыйыкны экинчи жарымы айтырча жетишимли болмаса да, ишигиз сиз этген жол бла барлыкды, ахырында фойдачык да тошюрлюкдю. Солуу кюнледе шаш болугуз, алчы болама деп да кюрешмегиз.

КЪЫЗЛА. Ыйыкны асламысы сизге жараулу кюнле болуудула. Бир керекли затны автору болурга болукусуз, анга тийишли багъа да бичерикдиле. Геююрге кюнде уа сакъ болугуз. Байрым эм солуу кюнледе юйюрююз эм юйдегизиз бла болсагыз иги туюлмюдю? Эштада, алай этсегиз тап болур.

АСЛАНЛА. Баш эм геююрге кюнле бек иги эм жараулу кюнледиле, ол кюнледе башлаган ишлеригиз фойдалы болуудула. Орта эм байрым кюнледе уа сиз болмачи проектлени жарашдырып кюреширисиз. Солуу кюнледе уа бир жангы зат тамаллабайсыз деп, ишигизге заран тошюрлюксюз.

БАЗМАНЛА. Ыйыкны ал кюнлеринде сиз мурдорну мойюш ташына, кесигизни сейиргизни угъай, буреуно сейирин саллыксыз. Анга терс этгенсиз деп айтырча туюлду, алай эсе да, эсигиз болсон, кесим демегени эки эрини бирге жетмегини. Орта кюнден ары сиз ишни кылга тире алылыксыз, фойда да тошюрлюксюз.

АКЪЫРАПЛА. Ыйыкны ал кезиуонде сизге конкурентле бек керек болуудула. Эришиулюкню хайырындан иги жетишимлеге жетерисиз, эришмей ишлерге кюрешгенден эсе. Орта эм байрым кюнле кылуучула, оночула эм атлары айтылган адамла бла тобеширге, ишде кетюрлюкюно юсюнден селеширге жараулу кюнледиле.

САДАКЪЧЫЛА. Ыйыкны ал жарымында бек кыйын болумга тошерисиз. Анга иги хазырланып тобегиз. Орта кюнден сора сизни биргип ишлерге чакырыкдыла — иш хакъ да игиди, деп. Ол предложенияда жетишим ишлегениге керэ болууду. Алайды да, сизни чакырганыла кышулурдан алгга иги сагыш этигиз.

ТЕКЕМОЙОЗЛЕ. Сизни кырау онугуз иги болганын адамла биледиле. Бу ыйыкда уа бютюнда кючлю болукусуз. Эштада, сиз тынгылы тамам атламалык иш болур деп айтырга окъзана кыйынды. Солуу кюнледе жууукларыгыз бла бирге болугуз. Алага да керекди жорек жылуу.

СУЙУЛА. Ыйыкны арасына деру этилирге керекли бир-бир проектлени заманлары озуп бардыла. Алай эсе, эсигизни жийыгызы, ишни кылга кыаты алыгызы. Мындан ары этерик ишлеригизни планларын алгандан хазырай туругуз. Орта эм байрым кюнле жетишимли кюнле болуудула. Солуу кюнледе буреу сизден болушук излерики. Онугуз болуп — угъай демегиз.

ЧАБАКЪЛА. Сиз кеси жашауугузну иги жанына торлендирип муратлы болукусуз, эни алып айтханда — ишде. Бек тап кезиудю этилген предложениядан бирине хо дерге. Орта эм байрым кюнледе этеюмюк да, низамыгыз да кесигиз сюйгенча болуук туюлду. Ол кюнледе уллу кыоранча этерсиз деген кыоркуу да барды.

Топалайчыкыла

Гулийланы Къуанч бла Джамиля эгиздедиле. Элбрус элде жашайдыла. Алагъа алты жыл болады.

КЮЛКЮЛЮК

Бал чибинле уручуладан кеслерин къоруулагъандыла

Омск районда Новокоролёвка элде тамашлык иш этилгенди. Аманлыкчыла элде жашаган балчыны батманын урларга умут этген эдиле, алай чибинледен кеслерин къоруулаалмагъандыла.

Батманла турган жерге чабыуул этилгенини юсюнден аланы иеси полицияга билдирген эди. Ол айтханга кёре, эртенликте эртте эшикке чыкыган кезиунде эки жаш адам алайдан мотороллерге минип, къачып барганларын кёргенди. Машинаны прицепини юсюнде бир энчи ящик болгъанды.

Алай ала аманлык иш этген жерлеринден узакъга кетгинчи, мотороллерини мотору бузулуп, ишлемей къалады. Гудучула уюларын алайда къоюп, къачып кетедиле. 18 эм 20-жыллык жаш адамланы полициячыла юйлеринде тутхан эдиле. Ала терсликлерине жендиргендиле. Нек дегенде аланы юслеринде чибинле къапхан жерле шарт

кёрюне эдиле. Бирлерини кёзю кёбиюп, жабылып тура эди.

Болумсуз уручула кеслери айтханларыча, ала батманланы эм аны ичинде балны сатып, ахча къоллу болурга къоршгендиле. Алай аны мотоциклге жюклей туруп, ящикни башы бузулуп, ачылып къалган эди.

Экинчисини башы да алай болган эди. Эки бал чибин юйор да уручуланы юслерине айланады. Уручула бузугъан батманланы къоюп, ююнчюсюн прицепге жюклеп кетген эдиле, алай, айтханыбызча, узакъга эталмай, къойгъандыла.

МВД-ни Омск район бёлюмною следствие бёлюмю, уголовный иш ачып, «Уручулук» деген статьяга кёре излеу иш бардыргъанды, гудучулары тутхандыла. Ала 5 жылны, эркинликлери сыйырылып, тутмакъда турлукъдула.

«Российская газета».

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эмда аны Аппаратында ишлегенле урунуу ветераны, КъМР-ни Парламентини Председателинде Жамауат советни члени **АТАЛИКОВ Анатолий Динович** ёлгенине улуу бушу этедиле эмда аны жууукларына бла ахлуларына къайгы сёз бердидиле.

КъМР-ни ПРОКУРАТУРАСЫНДА

Айырыулада законлукъ алжаусуз сакъланырча

Къабарты-Малкъарны прокуроруну биринчи орунбасары Жеккеланы Аликинни башчылыгында бу кюнде КъМР-ни Парламентине депутатла сайлауга хазырланыу жаны бла ишчи къауумну жыйылыуу болгъанды. Анга республиканы Айырыу комиссиясыны, Россейни Юстиция министерствосуну КъМР-де Управлениясны, Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясны эм право низамны сакълануу структураланы келечилери чакъырлгъандыла.

Прокуратурада ишчи къауум 2014 жылда 14-чю сентябрьде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бешинчи чакъырылыууна депутатла айырылыкыла бла

байламлы къуралгъанды. Аны баш мураты айырыулары кезиунде Россей Федерацияны Конституциясыны болумлары сакъланырларын, «Россей Федерацияны граждандарыны айырыу эркинликлерини эмда референдумга къатышыргъаны эркинликлерини гарантиялары юсюнден» Федеральний законну излемлерин жалчытууду.

Жекке улу, жыйылыуу ача, ишчи къауум прокуратура айырыу комиссияла эм право низамны сакълануу органла бла биригип ишлер, айырыу кампанияны кезиунде законлукъ алжаусуз сакъланыр ючюн КъМР-ни прокуроруну буйругуу бла къуралгъанын чертгенди. Ала республиканы

битеу шахарларыны, районларыны прокуратураларында да къуралгъанларын айтханды.

Жыйылыуда гражданданы социальный сферада эркинликлерине не аз да бузукълукъ этилмезине, айырыулары бардыруга чырмаулуку салган не тюрлю экстремист ниетни, къылыккыны жолун кесерге кереклиси айтылгъанды. Ол жаны бла шарт борчла белгиленгендиле.

Айырыуучулары эркинликлерине бузукълукъ этилгенини юсюнден билген болган бу телефон номерлеге сёлешсин: 40-45-51, 40-03-70.

КъМР-ни прокуратурасыны аппаратыны бёлюмю.

Наркотикле

Кендирни къурутадыла

«Шах-шах-2014» профилактика мадарланы чеклеринде этилген ишле эм кеси аллына ёсген кендирни жокъ этиу Элбрус районну Быллым, Кёндеден элдеринде жетишимли бардырыладыла. Алай жерледе 3,5 гектары тазаланганды.

Битеу республиканы алсакъ да, ол жаны бла иш тап къуралгъанды дегер боллукъду. Кендир кеси аллына ёсген 80 жер ачыкъланганды. Ол тийреледе 20 гектарда адамны башын хайран этген битим ёсгенди. Наркополиция ол тюрлю уулу затла наркотиклесиз болалмагъанланы къолларына тюшмез ючюн, саулай республикада къаты къорш бардырады.

Россейни Наркоконтролюну федеральний службасыны КъМР-де Управленияс республиканы граждандарындан ышануулукну кечекюн тохтаусуз ишлеген телефонларына 8(8662)

49-21-05, 88001007077 сёлешип, кендир кеси аллына ёсген жерлени эм законсуз наркотикле сатханланы юслеринден айтырларын тилейди.

АВАРИЯ

Биреуню хатасы кёплени жашауларын юзгенди

Алгъаракъда билдирилгенине кёре, быйыл 2-чи сентябрьде 13 сагъат 20 минутта «Терек-Арик-Куан» автомобиль жолну 2-чи километринде тёрт автомобиль бир бирлерин уруп, алайда юч адам ёлгенди. Мотоциклге «ВАЗ-21093» автомашинаны водители Нальчикде жашаган 29-жыллык жаш Терек шахар таба бара тургъанлай, кесини жолундан бир жанына тайып, аллындан келген «ВАЗ-2106» автомашина бла къагышханды. Алайдан чартлап барып, жол жанында турган «Лада-Калина» автомашинаны ургъанды. «ВАЗ-21099» автомашинаны водители уа «ВАЗ-2106» автомашинаны ызындан бара эди да, аны бла къагышханды.

Алайда болган аварияда «ВАЗ-21093» автомашинаны эки пассажири, «ВАЗ-2106» автомашинаны да бир пассажири ёлгендиле. Терек шахарны больницасына да «ВАЗ-2106» автомашинаны водители эм аны пассажири, «ВАЗ-21099» автомашинаны бла аны пассажирлери, дагыда «ВАЗ-21093» автомашинаны водители улуу ачып тюшгендиле.

Оператив-следствие къауумну айтханына кёре, авария болгъанына «ВАЗ-21093» автомашинаны водители (аны водители правосыйырылып болгъанды) терсди. Майский ша-

харда къуанчада олтуруп, аракъы ичип жолга чыкыгъанды ол.

2014 жылда 30-чу июльда ол автомашинаны водители, правосыйырылып турганлай, рульга олтургъаны ючюн анга административ материал жазылганды эм 10 000 сом тазир салыннганды. Водительни атасы, тазирни телеп, автомашинаны юйоне алгъанды. Ары дери да 2010 жылда «ВАЗ-21093» автомашинаны водители РФ-ни уголовный кодексини 6-чы статьясына кёре жууапха тартылганды (жолда жюрюнуу жорукларына бузукълукъ этип, адамланы ёлтюрюп).

Ол заманда Нальчикде болган аварияда водителини биргесине болган киши, «ВАЗ-2115» автомашинаны водители эм пассажири ёлгендиле. Ол терслиги ючюн сюд водителге 4 жылны тутмакълыкъ сынарга деп ону этген эди. Алай колонияда низамлы болуп тургъаны ючюн 2013 жылда болжалындан алга башына бош болганды.

Бу жолгъу аварияга кёре анга уголовный иш ачылганды. Тинтиу ишле аны къаллай бир терслиги болгъанын кёрютюрле.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика бёлюмню таматасы)
САРАККУЛАНЫ Асият
(культура бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары;
Акушуланы Феруза - (1,2,3,4-чю бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (5,6,7,8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2130 экз. Заказ № 1750

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru